

Aanvullend onderzoek naar vleermuizen en vogels met een vaste verblijfplaats aan de Spieringsweteringweg 13 in RijswijkBuiten in het kader van voorgenomen nieuwbouw

Aanvullend onderzoek naar vleermuizen en vogels met een vaste verblijfplaats aan de Spieringsweteringweg 13 in RijswijkBuiten in het kader van voorgenomen nieuwbouw

Aanvullend onderzoek naar vleermuizen en vogels met een vaste verblijfplaats aan de Spieringsweteringweg 13 in RijswijkBuiten in het kader van voorgenomen nieuwbouw

Opdrachtgever: KuiperCompagnons

Uitvoering: Natuur-Wetenschappelijk Centrum

Veldwerk: Tamar Braaksma, Manuela Dubbeldam, Alexandra Haan, Vivian Maas, Mariëlle Oomen, Sanne Westbroek, Bastiaan van de Wetering

Samenstelling: Sanne Westbroek

Foto's: Voorblad: Ronald van Jeveren en Hans Gebuis
Overig: Jeroen Dekker

Aanvullend onderzoek naar vleermuizen en vogels met een vaste verblijfplaats aan de Spieringsweteringweg 13 in RijswijkBuiten in het kader van voorgenomen nieuwbouw [Samenst.: Westbroek, S.] [Foto's: Gebuis, H., Van Jeveren, R. & Dekker, J.]. Met lit. opg., Dordrecht: Strix/ NWC.

Trefw.: Flora- en faunawet, vleermuizen, Huismus, Spieringsweteringweg 13, RijswijkBuiten

W1196/P16-090

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt of verveelvoudigd, door middel van; druk, fotokopie, microfilm of op enige andere wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever of de opdrachtgever.

Dordrecht, oktober 2016

Inhoud

1	Inleiding	5
2	Gebiedsbeschrijving	7
3	Methode	9
4	Resultaten	13
5	Effecten, verplichtingen en aanbevelingen	15

Referenties

Bijlagen:

Bijlage 1: Vleermuizen, ruimtelijke ingrepen en de Flora- en faunawet

Bijlage 2: Vogels, ruimtelijke ingrepen en de Flora- en faunawet

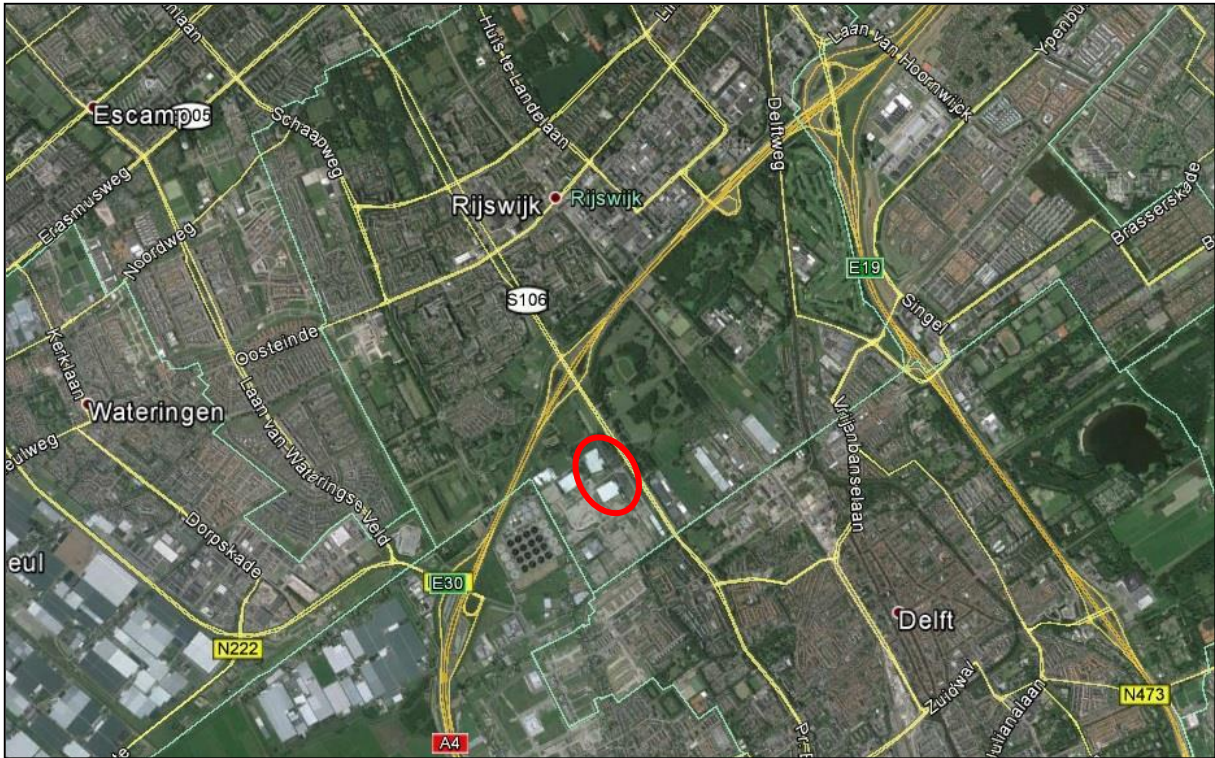
1. Inleiding

Er bestaan plannen om de Spieringsweteringweg en omgeving in Rijswijk te herontwikkelen. Er zal nieuwbouw worden gerealiseerd. Hiervoor wordt een deel van de reeds aanwezige bebouwing gesloopt en worden mogelijk watergangen aangetast en bomen gekapt.

Bij dergelijke ruimtelijke ingrepen en bestemmingsplanwijzigingen dient, in het kader van de natuurwetgeving (Flora- en faunawet, Natuurbeschermingswet 1998 en Natuurnetwerk Nederland), onderzoek gedaan te worden naar de aanwezige natuurwaarden en dient een beoordeling gemaakt te worden van eventuele negatieve effecten van de plannen op deze waarden.

Uit een in mei 2016 door het Natuur-Wetenschappelijk Centrum (NWC) uitgevoerde quickscan (Maas, 2016), blijkt dat een deel van de bebouwing binnen het plangebied geschikt is als vaste verblijfplaats voor vleermuizen en/of de Huismus (*Passer domesticus*). Van deze geschikte bebouwing, zal alleen het woonhuis aan de Spieringsweteringweg 13, dat geschikt is als vaste verblijfplaats voor vleermuizen en de Huismus, worden gesloopt. Vleermuizen, de Huismus en hun verblijfplaatsen zijn streng beschermd door de Flora- en faunawet. Om te bepalen of er bij de sloopwerkzaamheden sprake is van overtreding van verbodsbepalingen uit de Flora- en faunawet, diende aanvullend onderzoek plaats te vinden. Hiermee kon de aanwezigheid van verblijfplaatsen van deze vogelsoort en vleermuizen worden aangetoond, dan wel uitgesloten en kon achterhaald worden welke functie(s) het plangebied voor hen vervult. Met behulp van de resultaten is bepaald welke gevolgen de voorgenomen plannen voor deze soorten hebben.

KuiperCompagnons heeft het NWC opdracht gegeven voor het aanvullende onderzoek naar vleermuizen en vogels met een vaste verblijfplaats en om te adviseren in het kader van de natuurwetgeving.

Figuur 1: Ligging plangebied (rood omcirkeld) in de streek

Bron kaartmateriaal: Google Maps

Figuur 2: Begrenzing plangebied (geel omlind) en te slopen woonhuis aan de Spieringsweteringweg 13

Bron kaartmateriaal: KuiperCompagnons, 2016

2. Gebiedsbeschrijving

Het plangebied ligt ten zuiden van de kern van Rijswijk en ten noordwesten van de kern van Delft (figuur 1 op de vorige pagina) in de provincie Zuid-Holland. In het noorden wordt het begrensd door een grote waterpartij en in het oosten door percelen met een agrarische functie en de Prinses Beatrixlaan. In het zuiden vormt de weg Oleander de grens van het plangebied en in het westen bestaat de grens uit de Van Rijnweg (figuur 2 op de vorige pagina).

Momenteel bestaat de bebouwing binnen het plangebied uit één kassencomplex (foto 1) en verschillende woonhuizen (foto 2). Tijdens de quickscan bleek dat een deel van de bebouwing binnen het plangebied geschikt is als vaste verblijfplaats voor vleermuizen en/of de Huismus. Van deze geschikte bebouwing zal alleen het woonhuis aan de Spieringsweteringweg 13 worden gesloopt (figuur 2 op de vorige pagina). Het meest zuidelijke kassencomplex dat in figuur 2 te zien is, is reeds gesloopt. Ook heeft in dit deel van het plangebied de voorbelasting al plaatsgevonden (foto 3). In het noordelijke deel van het plangebied is nog grasland aanwezig en er bevinden zich een aantal watergangen in het plangebied (foto 4). Bomen en andere begroeiing zijn aanwezig in particuliere tuinen die onderdeel uitmaken van het plangebied.

Foto 1: Kassencomplex

Foto 2: Eén van de woonhuizen binnen plangebied

Foto 3: Voorbelast deel van het plangebied

Foto 4: Watergang binnen plangebied

3. Methode

Vleermuizen

Vleermuizen gebruiken het landschap gedurende het jaar op verschillende manieren; in verschillende perioden van het jaar maken ze gebruik van kraamplaatsen, zomerverblijfplaatsen, paarverblijven, winterverblijfplaatsen en jachtgebied. Daarnaast gebruiken ze landschapselementen, zoals bomenrijen en watergangen als vliegroute. Het vleermuisprotocol (maart 2013) dat door onder andere de Zoogdiervereniging en de gegevensautoriteit GaN is opgesteld, stelt daarom dat tenminste vier inventarisatiemomenten, verspreid over de periode half mei - begin oktober, nodig zijn om de verschillende functies die de aanwezige bebouwing mogelijk voor vleermuizen vervult zo goed mogelijk te inventariseren (bijlage 1).

Uit de quickscan die in mei 2016 is uitgevoerd door het NWC, bleek dat de bomen binnen het plangebied niet over geschikte holtes en andere openingen beschikken die door vleermuizen gebruikt kunnen worden als verblijfplaats. Om deze reden ontstaan er geen nadelige gevolgen voor verblijfplaatsen in bomen en bestond er geen noodzaak om de functie van de bomen voor vleermuizen nader te onderzoeken. Tijdens het onderzoek bleek echter dat een deel van de te slopen bebouwing wel geschikt is als vaste verblijfplaats voor vleermuizen. Van de geschikte bebouwing zal alleen het woonhuis aan de Spieringsweteringweg 13 worden gesloopt. Nader onderzoek naar de functie van dit woonhuis voor vleermuizen was daarom nodig.

Het vleermuisonderzoek aan de Spieringsweteringweg in Rijswijk is geheel volgens het vleermuisprotocol uitgevoerd; twee inventarisaties hebben in de kraam/zomerperiode (half mei - half juli) plaatsgevonden en ook in de zomer/paarperiode (half augustus - begin oktober) hebben twee inventarisaties plaatsgevonden.

De inventarisaties zijn uitgevoerd op 13 en 27 juni, 17 augustus en 15 september 2016. De weersomstandigheden (gemiddelde temperatuur, neerslag en gemiddelde windsnelheid) op deze dagen, de start- en eindtijden van de vleermuisinventarisaties, de tijd van zonsondergang (ZO) en het aantal waarnemers per veldbezoek, worden vermeld in onderstaande tabel.

Tabel 1: Weersomstandigheden, start- en eindtijd en aantal waarnemers per veldbezoek

Datum	Temp. (°C)	Neerslag (mm)	Wind (Bft)	Start	Eind	ZO	# Waarnemers
13/06/2016	14	0,0	3	22:00	00:00	22:01	2
27/06/2016	15	0,0	1	22:00	00:00	22:04	2
17/08/2016	18	0,0	2	21:00	23:00	20:59	2
15/09/2016	21	0,0	3	19:50	21:50	19:54	2

De gegevens over de weersomstandigheden zijn ter plaatse gemeten of ingeschat door de waarnemers.

De vier inventarisaties zijn in de avond en nacht uitgevoerd door telkens twee personen. Deze personen stonden zodanig opgesteld dat zoveel mogelijk zijden van de bebouwing in de gaten gehouden konden worden.

Tijdens de inventarisaties is vooral gelet op uitvliegende vleermuizen en op vleermuizen die al rond zonsondergang actief waren. Wanneer een vleermuis rond zonsondergang wordt waargenomen, kan dit namelijk op de aanwezigheid van een verblijfplaats duiden. Dit omdat de meeste vleermuissoorten rond zonsondergang hun verblijfplaats verlaten en dan naar hun foerageergebieden vliegen. Vleermuizen die rond zonsondergang bij het te onderzoeken object worden waargenomen, hebben nog geen grote afstand af kunnen leggen, waaruit opgemaakt kan worden dat zij mogelijk in het object een verblijfplaats hebben.

Tijdens de inventarisaties in de paarperiode is tevens gelet op vleermuizen die sociale geluiden (waaronder paarroepjes) uitstoten en die paargedrag vertonen. Dergelijke geluiden en gedrag kunnen duiden op de aanwezigheid van een paarverblijfplaats.

Onderzoek naar winterverblijfplaatsen is niet goed uit te voeren. Bij aanwezigheid van vleermuisverblijfplaatsen in het najaar (einde paarseizoen) moet er daarom zekerheidshalve vanuit worden gegaan dat het gebouw ook dienst doet als winterverblijfplaats.

Tijdens de vier veldbezoeken is gebruikgemaakt van heterodyne batdetectors (type Pettersson D-100). Met behulp van deze batdetectors zijn de waargenomen vleermuissoorten op naam gebracht.

Huismus

Voor het onderzoek naar de Huismus is de methode uit de soortenstandaarden van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (voorheen Dienst Regelingen) zoveel mogelijk aangehouden.

De soortenstandaard van de Huismus stelt dat, om afwezigheid van deze soort aan te tonen, twee bezoeken in de periode 1 april tot en met 15 mei, of 4 bezoeken in de periode 10 maart tot en met 20 juni nodig zijn, waarbij geen aanwezigheid kan worden aangetoond (RVO, 2014). Ten tijde van de opdrachtlevering was het niet meer mogelijk om 4 bezoeken in te plannen voor 20 juni; tussen ieder bezoek moeten, volgens de soortenstandaard, namelijk 10 dagen zitten. Omdat het met minstens tien dagen tussen de veldbezoeken niet mogelijk was om het onderzoek nog voor 20 juni af te ronden, is ervoor gekozen om de periode tussen de veldbezoeken te verkorten. De inventarisaties zijn tussen 2 uur na zonsopkomst en 2 uur voor zonsondergang uitgevoerd. Tijdens de veldbezoeken is onder andere gelet op de aanwezigheid van nesten, nestbouw, bezoek van een Huismus aan een potentiële nestplaats, transport van voedsel en zingende mannetjes.

De inventarisaties zijn uitgevoerd op 7, 9, 13 en 17 juni 2016. De weersomstandigheden (temperatuur, bewolking en windsnelheid, zoals ingeschat door de waarnemers ter plaatse) op deze dagen, de start- en eindtijden van de inventarisaties en het aantal waarnemers per veldbezoek, worden vermeld in onderstaande tabel.

Tabel 2: Weersomstandigheden, start- en eindtijd en aantal waarnemers per veldbezoek

Datum	Temp. (°C)	Bewolking (1-8)	Wind (Bft)	Start	Eind	# Waarnemers
07/06/2016	25	1/8	1	10:00	11:00	2
09/06/2016	19	1/8	3	14:30	15:30	2
13/06/2016	15	8/8	3	15:00	16:00	1
17/06/2016	20	5/8	2	12:15	13:15	2

4. Resultaten

Vleermuizen

Er zijn geen verblijfplaatsen van vleermuizen aangetroffen in het woonhuis aan de Spieringsweteringweg 13 te Rijswijk. Er zijn wel drie verschillende vleermuissoorten waargenomen; de Gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*), de Ruige dwergvleermuis (*Pipistrellus nathusii*) en de Rosse vleermuis (*Nyctalus noctula*).

Opvallend is dat er in het algemeen slechts weinig activiteit van vleermuizen werd waargenomen en dat op 17 augustus en 15 september (in het paarseizoen) geen werfroepjes van vleermuizen zijn gehoord. Deze werfroepjes worden uitgestoten door mannelijke vleermuizen om vrouwtjes naar hun paarverblijf te lokken en om hun territorium af te bakenen. Dat er geen werfroepjes gehoord zijn, steunt de bewering dat er geen verblijfplaatsen van vleermuizen aanwezig zijn binnen het plangebied. Bij veel en constant roepen is de kans namelijk groot dat er ergens in de directe omgeving een paarverblijfplaats aanwezig is.

Met uitzondering van de telling op 27 juni, toen alleen één passerende Gewone dwergvleermuis is waargenomen, zijn tijdens iedere telling in de omgeving van het woonhuis kleine aantallen van de Gewone dwergvleermuis jagend en passerend waargenomen. Geen van de vleermuizen bleef echter langere tijd aanwezig in de buurt van het woonhuis. De Rosse vleermuis en Ruige dwergvleermuis zijn alleen tijdens de telling op 17 augustus waargenomen. Deze soorten passeerden het plangebied. De Rosse vleermuis heeft daarnaast alleen verblijfplaatsen in bomen, waardoor de aanwezigheid van een verblijfplaats van deze soort in de woning uitgesloten kan worden.

De directe omgeving van het te slopen woonhuis aan de Spieringsweteringweg 13 heeft geen belangrijke waarde als jachtgebied of onderdeel van een vliegroute; geen van de vleermuizen foerageerde voor langere tijd achter elkaar binnen het plangebied en in de directe omgeving zijn voldoende alternatieve foerageergebieden aanwezig (in de vorm van bosschages en de tuinen van omliggende woningen). De bomen en bebouwing binnen het plangebied maken geen onderdeel uit van lange, aaneengesloten, lijnvormige elementen, zoals bomenrijen, waardoor een belangrijke waarde als vliegroute uitgesloten kan worden.

Tabel 3 op de volgende pagina geeft een overzicht van de waarnemingen die tijdens de vier veldbezoeken gedaan zijn.

Tabel 3: Vleermuiswaarnemingen Spieringsweteringweg 13 te Rijswijk

Datum	Waargenomen soorten	Aantallen en gedrag
13/06/'16	Gewone dwergvleermuis	- 2 exemplaren passerend in noordwestelijke richting - 1 exemplaar foeragerend aan zuidzijde van woonhuis aan Spieringsweteringweg 13
27/06/'16	Gewone dwergvleermuis	- 1 exemplaren passerend, niet duidelijk vanuit welke richting
17/08/'16	Gewone dwergvleermuis	- 1 exemplaar passerend en foeragerend in zuidoostelijke richting - 1 exemplaar foeragerend aan noordzijde woonhuis aan Spieringsweteringweg 13
	Rosse vleermuis	- 1 exemplaar passerend, niet duidelijk vanuit welke richting
	Ruige dwergvleermuis	- 1 exemplaar passerend, niet duidelijk vanuit welke richting
15/09/'16	Gewone dwergvleermuis	- 2 exemplaren passerend in noordwestelijke richting - 2 exemplaren passerend in zuidoostelijke richting - 1 exemplaar foeragerend aan noordwestzijde van woonhuis aan de Spieringsweteringweg 13

Huismus

Tijdens geen van de bezoeken die afgelegd zijn voor de Huismus, zijn exemplaren van deze soort nabij het woonhuis aan de Spieringsweteringweg 13 waargenomen. Ook tijdens de overige veldbezoeken, die ten behoeve van de vleermuisinventarisaties zijn afgelegd, zijn geen exemplaren van de Huismus nabij de woning aangetroffen. Omdat tijdens geen van de 8 veldbezoeken, die in totaal aan het woonhuis zijn afgelegd, huismussen zijn aangetroffen, kan met voldoende zekerheid gesteld worden dat er geen vaste verblijfplaatsen van huismussen aanwezig zijn in de woning aan de Spieringsweteringweg 13.

5. Effecten, verplichtingen en aanbevelingen

Vleermuizen

Uit de inventarisaties blijkt dat er geen vaste verblijfplaatsen van vleermuizen aanwezig zijn in de te slopen woning aan de Spieringsweteringweg 13 in Rijswijk. Bij de sloop van deze woning zullen daarom geen verblijfplaatsen van vleermuizen aangetaast, vernield en/of verstoord worden en zullen er ook geen individuen verstoord, verwond of gedood worden, waardoor overtreding van verbodsbepalingen uit de Flora- en faunawet niet aan de orde is.

Daarnaast kan afgeleid worden dat de directe omgeving van het woonhuis door vleermuizen gebruikt wordt om te foerageren. De aantallen vleermuizen die waargenomen zijn, zijn echter klein en in de directe omgeving zijn voldoende alternatieve en geschikte foerageergebieden aanwezig. Daarnaast maken de bomen en bebouwing nabij de Spieringsweteringweg 13 geen onderdeel uit van lange, aaneengesloten, lijnvormige elementen, zoals bomenrijen, waardoor met voldoende zekerheid gesteld kan worden dat ze geen essentieel onderdeel zijn van een vliegroute van vleermuizen.

Om deze redenen zullen er, ten aanzien van vleermuizen, geen overtredingen van verbodsbepalingen uit de Flora- en faunawet plaatsvinden bij de sloop van de woning aan de Spieringsweteringweg 13 en zijn geen ontheffing of maatregelen nodig. Wel wordt aangeraden om zoveel mogelijk groen (in de vorm van bomenrijen en grasveldjes) binnen het plangebied te behouden of in de nieuwe situatie terug te brengen. Daarnaast is het raadzaam om in de nieuwe situatie zo min mogelijk verlichting te gebruiken of om maatregelen te nemen waardoor (licht)verstoring van de dieren zoveel mogelijk voorkomen wordt. Voorbeelden hiervan zijn het gebruik van amberkleurige verlichting en lichtbronnen die naar beneden gericht zijn.

Huismus

De Huismus behoort tot de vogels met een vaste verblijfplaats. Deze groep vogels wordt streng beschermd door de Flora- en faunawet (bijlage 2). Omdat er echter geen vaste verblijfplaatsen van huismussen aanwezig zijn in de woning aan de Spieringsweteringweg 13, bestaan er geen verplichtingen vanuit de Flora- en faunawet ten aanzien van deze soort.

Indien het gewenst is dat er in de toekomstige situatie wel huismussen aanwezig zijn, zijn er verschillende maatregelen te nemen waardoor het plangebied geschikt wordt voor deze vogelsoort en deze zich hier wellicht gaat vestigen. Zo kan het dak geschikt gemaakt worden voor nesten van huismussen door zogenaamde mussenvides te plaatsen en kunnen geschikt foerageergebied en schuilmogelijkheden gecreëerd wor-

den door onder andere hagen en struiken te planten. Het NWC kan, indien gewenst, meerdere tips verstrekken en advies geven.

Referenties

Maas, V., 2016. *Flora- en faunaonderzoek in het kader van voorgenomen nieuwbouw aan de Van Rijnweg en omgeving in RijswijkBuiten*. W1141/ P16-077. Natuur- Wetenschappelijk Centrum, Dordrecht

Rijksdienst Voor Ondernemend Nederland, 2014. *Soortenstandaard Huismus Passer domesticus*. Ministerie van Economische zaken,. Beschikbaar op het World Wide Web via: <http://www.rvo.nl/sites/default/files/2015/04/20150415%20Huisumus%20v1.0.pdf>

Soons, P.J.A., Huber, M. & Van der Meijden D., 1999-nu, *Flora- en Faunawet bewerking en toelichting*. Band 1-5 Koninklijke Vermande, Den Haag

Vleermuisvakberaad Netwerk Groene Bureaus, Zoogdiervereniging en Gegevensautoriteit Natuur, 27 maart 2013. Vleermuisprotocol 2013. www.gegevensautoriteitnatuur.nl en ww.netwerkgroenebureaus.nl

Bijlage 1: Vleermuizen, ruimtelijke ingrepen en de Flora- en faunawet

Vleermuizen en hun leefgebied zijn beschermd door de Flora- en faunawet. In geval van een ruimtelijke ingreep moet ruim van tevoren bekeken worden of deze ingreep nadelige invloed kan hebben op vleermuizen en hoe hiermee omgegaan moet worden.

Verblijfplaatsen

Vleermuizen maken het hele jaar door gebruik van verschillende verblijfplaatsen (o.a. in bomen en gebouwen). Grofweg zijn vleermuisverblijfplaatsen op te delen in winterverblijfplaats (waar overwinterd wordt), dagkwartieren (waar de mannetjes in de kraamkolonieperiode overdag zitten, alleen of in kleine groepjes), kraamkolonies (vrouwtjes en hun jongen, vaak in grote groepen), paarverblijven (waar gepaard wordt, vaak in het najaar, soms gelijk aan de winterverblijfplaats) en tussenkwartieren (gebruikt in de periode tussen overwinteren en de zomerperiode in). Per type verblijfplaats gebruiken vleermuizen vaak meerdere verblijven waartussen gewisseld wordt, bijvoorbeeld wanneer elders het klimaat geschikter is of om aan parasieten te ontkomen. Vleermuizen zijn wel zeer honkvast wat betreft de diverse verblijven die ze gebruiken. Dit betekent dat hun verblijven belangrijk zijn voor instandhouding van de populatie en dat deze daarom beschermd worden door de Flora- en faunawet.

Sinds mei 2009 is het Vleermuisprotocol vastgesteld. Dit is opgesteld door het Netwerk Groene Bureaus en de Zoogdiervereniging VZZ in overleg met de Dienst Landelijk Gebied (DLG) en de Gegevensautoriteit Natuur (GaN). Het protocol dient als leidraad voor het bepalen hoe en hoe vaak geïnventariseerd moet worden om te voldoen aan de Flora- en faunawet. In maart 2013 is het protocol aangepast. Let op: voor het bepalen of een gebouw of een potentieel geschikte boom van belang is als vleermuisverblijfplaats, is over het algemeen een relatief langlopend onderzoek nodig (van april t/m september/oktober) en zijn gemiddeld 4 tot 7 bezoeken nodig.

Maatregelen zijn nodig:

- indien sprake is van een verblijfplaats die van significant belang is of zou kunnen zijn en/of;
- indien vleermuizen aangetroffen zijn.

Er is over het algemeen sprake van een significant belangrijke verblijfplaats (ook wel vaste verblijfplaats genoemd, een verblijfplaats die van belang is voor een populatie) als:

- er sprake is van een kraamkolonie;
- er sprake is van een belangrijke overwinteringsplaats of paarplaats;
- er geen alternatieve verblijfplaatsen in de directe omgeving beschikbaar zijn;
- de gunstige staat van instandhouding van de (populatie van) de soort in het geding is bij het verdwijnen van de verblijfplaats.

De te nemen maatregelen moeten er voor zorgen dat verbodsbepalingen uit de Flora- en faunawet niet overtreden worden. Dit betekent dat er geen dieren gedood, verwond of actief verstoord mogen worden en dat ook significant belangrijke verblijfplaatsen behouden dienen te blijven en/of niet verstoord mogen worden. De functie die het leefgebied voor de betreffende populatie vervult moet onverminderd blijven bestaan.

Om te voorkomen dat dieren gedood, verwond of actief verstoord worden, kunnen de volgende maatregelen nodig zijn:

- niet slopen in de winterslaaperperiode (in deze periode kan zelden met zekerheid worden vastgesteld dat vleermuizen afwezig zijn in een potentieel geschikt en onoverzichtelijk object, omdat ze dan ook 's nachts passief zijn. Dat maakt ze in deze periode overigens extra kwetsbaar);
- vlak voor de sloop onderzoeken of er individuen aanwezig zijn in het te slopen object. Zijn deze wel aanwezig dan geldt dat in geval van een significant belangrijke verblijfplaats gewacht moet worden tot het dier of de dieren weg zijn, anders kan het dier/kunnen de dieren ook passief verjaagd worden (door verstoring van het microklimaat of 's nachts dichtten van de invliegopening) mits zij niet verwond, gedood of actief verstoord worden.

Bij het verstoren van een verblijfplaats dient een ontheffing aangevraagd te worden bij het ministerie van EZ (Dienst Regelingen). Onderdeel van deze ontheffingsaanvraag is een activiteitenplan waarin maatregelen beschreven staan die genomen worden om de nadelige effecten, als gevolg van de voorgenomen plannen, op vleermuizen zoveel mogelijk te voorkomen/verminderen. De te nemen maatregelen kunnen bijvoorbeeld bestaan uit het aanbieden van in pandige voorzieningen in nieuwbouw, zodat deze geschikt is voor vleermuizen om in te verblijven.

Jachtgebied en vliegroutes

Naast verblijfplaatsen bestaat het leefgebied van vleermuizen uit foerageergebied en vliegroutes (vaak bomerijen of waterlopen). Deze zijn ook beschermd als zij van significant belang zijn. Zij gelden als significant belangrijk indien bij aantasting de functionaliteit van de verblijfplaats(en) in het geding komt. Is dat het geval, dan zijn maatregelen nodig die dit voorkomen, anders is een ontheffing nodig.

Bijlage 2: Vogels, ruimtelijke ingrepen en de Flora- en faunawet

Als maatregelen genomen kunnen worden om verstoring van de vaste voortplantings-, rust- of verblijfplaatsen en de functionele leefomgeving te voorkomen, hoeft geen ontheffing van de Flora- en faunawet aangevraagd te worden. Wanneer geen maatregelen genomen kunnen worden om de functionaliteit van de voortplantings- en/of rust- en verblijfplaats te garanderen, dient een ontheffing aangevraagd te worden. Indien de verstoring van wezenlijke invloed is op de populatie van de soort, dient de ontheffingsaanvraag getoetst te worden aan de belangen uit de Vogelrichtlijn.

Deze belangen zijn:

- *Bescherming van flora en fauna (b)*
- *Veiligheid van het luchtverkeer (c)*
- *Volksgezondheid of openbare veiligheid (d)*

Indien er geen sprake is van een wezenlijke invloed op de populatie van de soort, mag de aanvraag ook getoetst worden aan het belang “*Ruimtelijke ontwikkeling en inrichting (e)*”.

De aanvraag wordt beoordeeld op de volgende punten:

- In welke mate wordt de functionaliteit van de vaste voortplantings-, rust- en/of verblijfplaats verstoord door de activiteiten?
- Is er sprake van een wezenlijke invloed op de populatie van de soort?
- Is er een bevredigende oplossing?

Bescherming van vogelnesten

Artikel 11 van de Flora- en faunawet luidt:

“Het is verboden nesten, hopen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren”.

Tijdens de werkzaamheden moet rekening gehouden worden met het broedseizoen van vogels. De Flora- en faunawet kent geen standaardperiode voor het broedseizoen. Het gaat er om of er sprake is van een broedgeval. De meeste vogels maken elk broedseizoen een nieuw nest of zijn in staat om een nieuw nest te maken. Deze vogelnesten voor eenmalig gebruik vallen alleen tijdens het broedseizoen (grotendeels half maart-half juli) onder de bescherming van artikel 11 van de Flora- en faunawet. Voor deze soorten is geen ontheffing nodig voor werkzaamheden buiten het broedseizoen en ook niet als maatregelen worden getroffen die voorkomen dat deze soorten zich op de bouwplaats vestigen tijdens het broedseizoen.

Een (beperkt) aantal soorten bewoont het nest echter permanent of keert elk jaar terug naar hetzelfde nest. Verblijfplaatsen van deze vogelsoorten zijn *jaarrond* beschermd:

Nesten die het hele jaar door zijn beschermd

Voor de volgende categorieën gelden de verbodsbepalingen van artikel 11 van de Flora- en

faunawet het *gehele* seizoen:

1. Nesten die, behalve gedurende het broedseizoen als nest, buiten het broedseizoen in gebruik zijn als vaste rust- en verblijfplaats (voorbeeld: Steenuil).
2. Nesten van koloniebroeders die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk zijn van bebouwing of biotoop. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (voorbeeld: Roek, Gierzwaluw en Huismus).
3. Nesten van vogels, zijnde geen koloniebroeders, die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (voorbeeld: Ooievaar, Kerkuil en Slechtvalk).
4. Vogels die jaar in jaar uit gebruik maken van hetzelfde nest en die zelf niet of nauwelijks in staat zijn een nest te bouwen (voorbeeld: Boomvalk, Buizerd en Ransuil).

Nesten die *niet* het hele jaar door zijn beschermd

5. Nesten van vogels die weliswaar vaak terugkeren naar de plaats waar zij het jaar daarvoor hebben gebroed of de directe omgeving daarvan, maar die wel over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen. Categorie 5-soorten vragen extra onderzoek, ook al zijn hun nesten niet jaarrond beschermd; deze soorten zijn namelijk *wel* jaarrond beschermd als zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen.

Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten die momenteel door het ministerie van Economische Zaken, Landbouw & Innovatie (EL&I) wordt gehanteerd:

Nesten van de volgende soorten zijn jaarrond beschermd indien ze nog in functie zijn:

Boomvalk	<i>Falco subbuteo</i>
Buizerd	<i>Buteo buteo</i>
Gierzwaluw	<i>Apus apus</i>
Grote gele kwikstaart	<i>Motacilla cinerea</i>
Havik	<i>Accipiter gentilis</i>
Huisemus	<i>Passer domesticus</i>
Kerkuil	<i>Tyto alba</i>
Oehoe	<i>Bubo bubo</i>
Ooievaar	<i>Ciconia ciconia</i>
Ransuil	<i>Asio otus</i>
Roek	<i>Corvus frugilegus</i>
Slechtvalk	<i>Falco peregrinus</i>
Sperwer	<i>Accipiter nisus</i>
Steenuil	<i>Athene noctua</i>
Wespendief	<i>Pernis apivorus</i>
Zwarte wouw	<i>Milvus migrans</i>

Nesten van de volgende soorten zijn niet jaarrond beschermd (categorie 5), maar hiervan is inventarisatie wel gewenst:

Blauwe reiger	<i>Ardea cinerea</i>
Boerenwaluw	<i>Hirundo rustica</i>
Bonte vliegenvanger	<i>Ficedula hypoleuca</i>
Boomklever	<i>Sitta europaea</i>
Boomkruiper	<i>Certhia brachydactyla</i>
Bosuil	<i>Strix aluco</i>
Brilduiker	<i>Bucephala clangula</i>
Draaihals	<i>Jynx torquilla</i>
Eider	<i>Somateria mollissima</i>
Ekster	<i>Pica pica</i>
Gekraagde roodstaart	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>
Glanskop	<i>Parus palustris</i>
Grauwe vliegenvanger	<i>Muscicapa striata</i>
Groene specht	<i>Picus viridis</i>
Grote bonte specht	<i>Dendrocopos major</i>
Hop	<i>Upupa epops</i>
Huiswaluw	<i>Delichon urbica</i>
IJsvogel	<i>Alcedo atthis</i>
Kleine bonte specht	<i>Dendrocopos minor</i>
Kleine vliegenvanger	<i>Ficedula parva</i>
Koolmees	<i>Parus major</i>
Kortsnavelboomkruiper	<i>Certhia familiaris macrodactyla</i>
Oeverwaluw	<i>Riparia riparia</i>
Pimpelmees	<i>Parus caeruleus</i>
Raaf	<i>Corvus corax</i>
Ruigpootuil	<i>Aegolius funereus</i>
Spreeuw	<i>Sturnus vulgaris</i>
Tapuit	<i>Oenanthe oenanthe</i>
Torenavalk	<i>Falco tinnunculus</i>
Zeearend	<i>Haliaeetus albicilla</i>
Zwarte kraai	<i>Corvus corone</i>
Zwarte mees	<i>Parus ater</i>
Zwarte roodstaart	<i>Phoenicurus ochruros</i>
Zwarte specht	<i>Dryocopus martius</i>